

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten XVII: PREGLED PRESUDA IZ JULA 2015.

31. jul 2015.

U julu 2015, Evropski sud za ljudska prava odlučivao je u sljedećim slučajevima koji su se odnosili na slobodu izražavanja:

- **Morar protiv Rumunije** (predstavka br. 25217/06), 7. jul 2015: krivična osuda za klevetu i visok iznos odštete prekršili su pravo na slobodu izražavanja;
- **Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske** (predstavka br. 931/13), 21. jul 2015: ograničavanjem objavljivanja javno dostupnih poreskih podataka nije prekršeno pravo na slobodu izražavanja;
- **Akarsubaşı protiv Turske** (predstavka br. 70396/11), 21. jul 2015: novčana kazna za učešće u mirnim demonstracijama prekršila je pravo na slobodu okupljanja i udruživanja.

Navedeni slučajevi ticali su se sljedećih pitanja:

- **Morar protiv Rumunije** (predstavka br. 25217/06), 7. jul 2015: **krivična osuda za klevetu i visok iznos odštete prekršili su pravo na slobodu izražavanja**

Riječ je o rumunskom novinaru koji je osuđen za klevetu zbog niza tekstova o političkom savjetniku predsjedničkog kandidata. Novinar je insinuirao da je savjetnik radio kao špijun i prao novac u okviru rumunske tajne službe iz doba komunizma, *Securitate*. Politički savjetnik je podnio tužbu, a sud je osudio g. Morara na uslovnu novčanu kaznu i naredio mu da plati odštetu i troškove u iznosu od 26,000 \$.

Evropski sud za ljudska prava zaključio je da je navedena presuda prekršila njegovo pravo na slobodu izražavanja. Konstatovao je da je novinar pisao o temama od javnog interesa, konkretno o strategijama različitih kandidata na predsjedničkim izborima i posebno mogućim vezama kandidata sa tajnom policijom iz doba komunizma. Sud je naveo da je političkog savjetnika predsjedničkog kandidata, iako sâm nije bio političar, trebalo smatrati za javnu ličnost, koji stoga treba da toleriše veći stepen kritike od običnog pojedinca. Sud je dalje zaključio da je njegova navodna povezanost sa tajnom službom bila zasnovana na pojedinim dokazima te da, s obzirom na poteškoće vezane za pristup dosijeima tajne službe, to ne bi moglo da bude u potpunosti dokazano. Konačno, Sud je naveo da je iznos odštete bio naročito visok – više od pedeset puta veći od

prosječne zarade u to vrijeme, uz veoma visok iznos sudskih troškova koje je podnosilac predstavke morao da plati.

- ***Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske*** (predstavka br. 931/13), 21. jul 2015: ograničavanjem objavljivanja javno dostupnih poreskih podataka nije prekršeno pravo na slobodu izražavanja

Ovaj sličaj se ticao izdavača časopisa koji je objavio poreske informacije, tj. informacije o oporezivom prihodu i sredstvima pojedinaca. Izdavači časopisa su 2003. godine uspostavili SMS servis preko kojeg su ljudi mogli da dobiju poreske informacije iz baze podataka koja je obuhvatala 1,2 miliona ljudi, tj. oko trećinu oporezivog stanovništva zemlje. Ova baza podataka bila je sastavljena od javno dostupnih informacija koje je časopis već bio objavio 2002. godine. Finski Ombudsman za zaštitu podataka pokrenuo je upravni postupak protiv ovog časopisa, tvrdeći da je SMS servis prekršio zakon o zaštiti podataka, a u novembru 2009. Odbor za zaštitu podataka zabranio je časopisu da nastavi sa SMS servisom. Nakon nekoliko uloženi žalbi, uključujući i onu upućenu Evropskom sudu pravde, koji je konstatovao da objavljivanje javno dostupnih poreskih podataka u principu može predstavljati *novinarstvo*, Vrhovni upravni sud zaključio je da se obezbjeđivanje dostupa cjelokupnoj bazi podataka ne može smatrati *novinarskom aktivnošću*. Stoga je presudio da je objavljivanjem poreskih informacija prekršeno pravo na privatnost osoba čiji su poreski podaci bili objavljeni. Sud je naveo da bi objavljivanje manjeg broja podataka moglo biti zakonito. Kao rezultat odluke, časopis je u jesen 2009. objavio značajno smanjen spisak poreskih podataka i nije se pojavio od tada. SMS servis je bio ukinut. Časopis se žalio Evropskom sudu za ljudska prava zbog kršenja prava na slobodu izražavanja.

Evropski sud je konstatovao da nije bilo kršenja prava na slobodu izražavanja. S jedne strane, Sud je uzeo u obzir da su poreski podaci već bili predmet javne evidencije u Finskoj, te da je časopis te podatke dobio zakonito i direktno od poreskih organa. Takođe je uzeo u obzir da su objavljene informacije bile tačne. Zabrinutost Suda izazvao je jedino obim objavljenih podataka. Sud je razmotrio obrazloženje Vrhovnog upravnog suda Finske, koji je našao da objavljivanje cjelokupne poreske baze podataka od 1,2 miliona ljudi ne predstavlja *novinarsku aktivnost*, te da stoga *izuzetak u novinarstvu* od principa privatnosti podataka u konkretnom slučaju nije bio primjenjiv. U svom obrazloženju, Vrhovni upravni sud Finske pridao je značaj pravu kompanije koja je podnijela predstavku u odnosu na slobodu izražavanja, kao i pravu na poštovanje privatnog života poreskih obveznika čiji su podaci bili objavljeni, ali je u konačnom konstatovao da pravo na privatnost pojedinaca u ovom slučaju ima prednost nad pravom kompanije na slobodu izražavanja. Evropski sud za ljudska prava okarakterisao je ovo obrazloženje kao *ubjedljivo*. U pogledu izrečene kazne, finski sud je naveo da su kompanije i dalje mogle da objavljuju poreske podatke, ali ne i bazu podataka u cjelosti.

Mada je Sud priznao da je časopis morao da se ugasi zbog ovog ograničenja, to je smatrao ekonomskom odlukom samih izdavača, te ovakvu kaznu nije smatrao nesrazmjernom.

Sudija Tsotsoria izdala je izdvojenu presudu u kojoj kritikuje Sud za podržavanje čina cenzure, tvrdeći da države ne bi trebalo da ograničavaju objavljivanje podataka koji su javno dostupni. Ona je takođe kritikovala Sud zbog "povezivanja novinarske aktivnosti sa obimom objavljenih informacija". U suštini, sudija Tsotsoria tvrdi da Sud nije trebalo da kaže da objavljivanje cjelokupne baze podataka nije predstavljalo novinarstvo.

- **Akarsubaşı protiv Turske** (predstavka br. 70396/11), 21. jul 2015: **novčana kazna za učešće u mirnim demonstracijama prekršila je pravo na slobodu okupljanja i udruživanja**

U pitanju je turski državni službenik koji je učestvovao na konferenciji za novinare koju je organizovao sindikat nakon demonstracija. Demonstranti, među kojima je bio i navedeni službenik, pozvali su na postavljanje jaslica na svom radnom mjestu. G. Akarsubaşı bio je kažnjen novčano jer su demonstracije održane ispred zgrade suda, gdje zvanično nije bilo dozvoljeno održavanje konferencije za štampu. On se žalio Evropskom sudu za ljudska prava.

Sud je zaključio da je osuda prekršila njegovo pravo na slobodu okupljanja i udruživanja, zaštićeno članom 11. Konvencije. Sud je primijetio da su demonstracije protekle mirno, da je saopštenje za štampu pročitano u nekoliko minuta, te da su se nakon čitanja izjave demonstranti mirno razišli. Nije bilo nasilničkih akata protiv javnosti ili protiv zvaničnika koji su ulazili ili izlazili iz suda. Nije nanijeta šteta javnoj imovini niti je bilo upotrebe vatrenog oružja ili sličnih predmeta od strane bilo kog člana grupe demonstranata. Nije bilo ekscesa koji bi obavezali upravne vlasti ili policiju da intervenišu da održe javni red u sudu ili oko njega. Ukratko, nije bilo nikakvog razloga za vlasti da osude podnosioca predstavke, naprotiv, izricanjem novčane kazne vlasti su stvorile negativan efekat koji je mogao da odvraća ostale da legitimno ostvare svoja prava.

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Legal Defence Initiative, u saradnji sa HRA

Bilteni se objavljuju u okviru projekta „Podrška razumijevanju novinarske etike i slobode izražavanja“, koji finansira Ambasada Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici.
